

**BARQAROR RIVOJLANISHNI TA‘MINLASHDA YALPI ICHKI MAHSULOT VA UNING TARKIBIY
TUZILMALARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH****Yormonqulova Nargiza Ikromjon qizi**

Qo‘qon Universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mamlakat rivojlanishi va uning har tomonlama taraqqiy topishi ko‘p jihatdan ishlab chiqarish va uning yillar davomida o‘shish tendensiyasiga ega bo‘lishiga bog‘liq. Bu jarayonlarni umumlashtirgan holda iqtisodiy o‘shish ko‘rsatkichi orqali ifodalash mumkin. Ushbu ko‘rsatkich mamlakat miqyosida ma‘lum bir davr mobaynida hisoblangan Real YaIM ko‘rsatkichining o‘tkan davr mobaynida o‘shish tendensiyasida bo‘lishini bildiradi.

Kalit so‘zlar: Barqaror rivojlanish, makroiqtisodiy barqarorlik, iqtisodiy o‘shish, yalpi ichki mahsulot, investitsion muhit, ishlab chiqarish kuchlari, Taraqqiyot strategiyasi.

Mamlakat miqyosida olib borilayotgan chora-tadbirlar, islohotlarning asosiy maqsadi ham barqaror iqtisodiy o‘shishga va barqaror rivojlanishga qaratilgan. Barqaror rivojlanishni ta‘minlamasdan, aholi turmush darajasini, yashash sharoitini yaxshilashning imkoni yo‘q. Barqaror rivojlanish natijasida har tomonlama yuksalishga erishish mumkin. Bugungi kunda har bir rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, har birining asosiy maqsadi barqaror rivojlanishga erishish va uzoq yillar davomida bu holatni ushlab turishdan iborat, shu qatorda O‘zbekiston ham bu borada iqtisodiy islohotlarni amalga oshirib kelmoqda.

Aytib o‘tish joizki, so‘nggi yillarda qabul qilinayotgan qaror va farmonlar, olib borilayotgan izchil chora-tadbirlar va vazifalar makroiqtisodiy barqarorlikni ustuvor darajada ta‘minlash uchun amalga oshirilmoqda. Mamlakatimiz rahbari ta‘kidlaganlaridek, El-yurtimiz biz boshlagan xalqchil islohotlarga bugun xayrixohlik va qat‘iy ishonch bilan qarab, ularning hosili va samarasini tezroq ko‘rishni istamoqda¹.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev farmoni bilan tasdiqlangan 2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston Taraqqiyot Strategiyasida milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o‘shish sur‘atlarini ta‘minlashga qaratilgan muhim vazifalar belgilab berilgan². Ushbu belgilangan vazifalarni va maqsadlarni amalga oshirishda mamlakat rivojlanishini belgilab beruvchi asosiy ko‘rsatkichlar, iqtisodiy kattaliklar va ularning vaqt mobaynida o‘zgarish tendensiyalarini kuzatib, tahlil qilib borish muhim hisoblanadi.

Quyidagi jadvalda mamlakat iqtisodiyoti holatini ko‘rsatib beruvchi ko‘rsatkichlardan biri bo‘lgan YaIM va uning tarkibiy tuzilmasi tahlil qilingan:

O‘zbekistonda YaIM ning tarmoq tuzilmasi

¹ Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi asosida demokratik islohotlar yo‘lini qat‘iy davom ettiramiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning lavozimga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan Oliy majlis palatalari qo‘shma majlisidagi nutqi. /// Xalq so‘zi gazetasi 06.10.2021 y.

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. 2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi. 28.01.2022-yildai PF-60-son farmoni.

Ko‘rsatkich nomi	2022-yil	2023-yil	O‘sinh sur‘ati 2022-yilga nisbatan (%)
Mrld. So‘m			
I. YaIM	896 617,9	1 066 569,0	106,0
<i>Shu jumladan:</i>			
Tarmoqlarning yalpi qo‘shilgan qiymati	836 839,7	1 008 423,	105,9
Mahsulotlarga sof soliqlar	59 778,2	58 145,9	107,4
II. Tarmoqlarning yalpi qo‘shilgan qiymati	836 839,7	1 008 423,	105,9
qishloq, o‘rmon va baliq xo‘jaligi	208 809,2	245 222,5	104,1
sanoat (qurilish bilan)	280 057,7	325 378,4	106,1
sanoat	225 771,2	262 824,2	106,0
qurilish	54 286,4	62 554,2	106,4
xizmatlar	347 972,9	437 822,2	106,8
savdo, yashash va ovqatlanish bo‘yicha xizmatlar	58 020,3	72 382,4	110,2
Tashish va saqlash, axborot va aloqa	60 027,1	77 833,1	112,3
Boshqa xizmat tarmoqlari	229 925,5	287 606,7	104,5

Yuqorida keltirilgan ma‘lumotlardan ko‘rinib turibdiki, mamlakatda iqtisodiy o‘sinh sur‘ati milliy iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridagi o‘sinh surati bilan bevosita bog‘liq. Milliy iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida yaratilgan yalpi ichki mahsulot hajmi 2023-yilda o‘tgan yilga nisbatan 6% ga o‘sdi. Mahsulotlarga sof soliqlar hajmi esa 5% ga o‘sdi. Eng yuqori o‘sinh ko‘rsatkichi tashish va saqlash, axborot va aloqa sohasida bo‘ldi va o‘sinh 12,3% ni tashkil qildi.

Bundan tashqari mamlakatning barqaror rivojlanishga erishishida ko‘plab boshqa omillar va faktorlar ham ta‘sir ko‘rsatadi. Jumladan aholining savodxonlik va bilim darajasi, investitsion muhit va boshqa shu kabi omillar. Aholining bilim darajasi yuksalishi natijasida ishlab chiqarishning yangi faoliyat sohalari rivojlanib boradi, bu esa nafaqat aholini ish bilan bandligini, balki ishlab chiqarish kuchlarining o‘shishiga sabab bo‘ladi. Jumladan Birlashgan Millatlar Tashkiloti va uning O‘zbekistondagi sheriklari “Barqaror rivojlanish maqsadlari” bo‘yicha izlanish va tadqiqotlar olib borishi natijasida quyidagi yo‘nalishlarni asosiy maqsadlar sifatida belgilab oldi:

1. O‘t qashshoqlikka barham berish;
2. Ochlikka barham berish;
3. Sog‘liq va farovonlik;
4. Sifatli ta‘lim;

5. Gender tengligi;
6. Toza suv va sanitariya;
7. Arzon va toza energiya;
8. Munosib ish o‘rinlari va iqtisodiy o‘shish; va boshqa yo‘nalishlar.

Yuqoridagi maqsadlarga erishish uchun mamlakat eng avvalo Yalpi ichki mahsulot va uning tarkibiy qismlari faoliyatini takomillashtirishi, YaIMni oshirish yo‘llarini izlab topishi lozim. YaIM ning yillar davomida o‘shishi iqtisodiy o‘shishga, uning sifat jihatidan yaxshilanib borishi esa barqaror rivojlanishga sabab bo‘ladi.

Mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlardan ko‘zlangan asosiy maqsad barqaror rivojlanishga erishish ekan, bu maqsadga erishish yo‘lida quyidagi tadbirlarni amalga oshirish lozim deb hisoblaymiz:

- Uzoq muddatli barqaror rivojlanishni ta‘minlash uchun iqtisodiyotning muhim tarmoqlarini rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish;
- Investitsion muhit samaradorligini oshirish chora-tadbirlarini ishlab chiqish;
- Mamlakatdagi barqaror narxlar darajasini ta‘minlashning mukammal yo‘llarini topish;
- Iqtisodiy o‘shishga erishishda fiskal siyosat va pul-kredit siyosatini takomillashtirish;
- Mamlakatdagi narx darajasiga bevosita ta‘sir qiluvchi omillarni bartaraf etish va importni qisqartirish choralarini ko‘rish;
- Hududlarning iqtisodiy salohiyatidan kelib chiqqan holda hududiy rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish;
- Tijorat banklari tomonidan berilayotgan kreditlarni asosiy qismini ishlab chiqarishga yo‘naltirilishini nazorat qilish;
- Mamlakatda ishlab chiqarilayotgan mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish va ularni jahon bozorida o‘z o‘rniga ega bo‘lishini ta‘minlash bo‘yicha izchil ishlar olib borish;
- YaIM oshishiga har tomonlama ta‘sir qiluvchi omillarning tizimli tahlilini olib borish va ularni rivojlantirish yo‘llarini topish;

Yuqoridagi chora-tadbirlar yanada rivojlantirilib, takomillashtirilsa, zaruriy dasturlar va bu bo‘yicha qonunlar ishlab chiqilsa va amalga oshirilsa, bundan tashqari muntazam ravishda bu jarayonlar nazorat qilib borilsa, O‘zbekiston iqtisodiyotida barqaror o‘shish, uzoq muddatli barqaror rivojlanish davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. M.A.Mamatov. Iqtisodiy o‘shish. O‘quv qo‘llanma. - T.:«Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2021-384b.
2. Yakubov I.O., Hakimov H.A. Makroiqtisodiyot-2. O‘quv qo‘llanma. - T.: TDIU, 2019. - 217 bet
3. Khursanaliev, B. (2023). THE IMPACT OF POPULATION GROWTH ON THE COUNTRY'S ECONOMIC DEVELOPMENT. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1, 8-11
4. Nazarali, M. S. (2023). YASHIL IQTISODIYOTNING IJTIMOIIY O‘LCHOVLARI.
5. Yusupov Abbosxon, & Toshxodjayev Abduqodir. (2022). O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES FAOLIYATINING UMUMIY YALPI ICHKI MAHSULOTDAGI VA AHOLI

BANDLIGIDAGI ULUSHI. *E Conference Zone*, 193–194. Retrieved from <https://econferencezone.org/index.php/ecz/article/view/468>

6. Yuldasheva, N. A. , Bobojonov, J., Tuxtaboyev , M., & Hakimov , A. (2023). O‘ZBEKISTON RESBUPLIKASIDA KICHIK BIZNESNI QURILISH SOHASIDAGI ULUSHI. INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE "THE TIME OF SCIENTIFIC PROGRESS ", 2(2), 122–126. Retrieved from <https://academicsresearch.ru/index.php/ispcttosp/article/view/1289>
7. www.stat.uz malumotlari